

اجازه نامه های حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی از علمای اهل سنت

تعاملی وحدت آفرین در سطح علم

آیت الله العظمی مرعشی نجفی، بنا به سنت علمای سلف شیعه، از علمای پیشگام در تعامل علمی و فرهنگی با عالمان اهل سنت بوده و حتی در جلسات درس علمای اهل سنت در عراق نیز شرکت کرده و ارتباطی متین و مستحکم را با آنان به وجود آورده که نشان از تعامل علمی و فرهنگی ایشان با علمای سایر فرق اسلامی است. وی به شکلی واقعی و عینی، در راه تفاهم هرچه بیشتر و نزدیک سازی مذاهب مختلف و علمای اسلام با یکدیگر و ایجاد زمینه های گسترده ارتباطات همه جانبه اعم از تعامل علمی و فرهنگی، سیاسی و اجتماعی میان علما و دانشمندان اسلامی کوشید.

همچنین آیت الله العظمی مرعشی نجفی برای وحدت هر چه بیشتر علمای اسلام، از تعداد بسیاری از مشایخ روایی و فقهای اهل سنت، اجازه روایت دریافت کردند و به آنان اجازه روایت دادند که به این اجازات روایت طرفینی، اصطلاحاً «مدیّجه» می گویند. معظم له در زمره معدود مراجعی است که به دریافت بیش از چهارصد اجازه روایی از مشایخ اسلام نائل گردیده، که در حقیقت، به «شیخ الاجازه» عصر خویش معروف شده. اجازات کتبی معظم له، نزدیک به ۱۵۰ اجازه و اجازات شفاهی ایشان، متجاوز از ۲۵۰ اجازه است. [1]

ایشان که از شخصیت های علمی و برجسته جهان تشیع است، در فصل سوم کتاب الإجازة الکبیره ، به این مسئله تصریح می کند و می نویسد:

از باب تأسی و اقتدای به علمای صالح گذشته مانند علامه حلی، شهید اول، شهید ثانی، شیخ بهایی، مفید، شیخ طایفه و شریف مرتضی و... از عالمان سایر مذاهب غیر علمای شیعه، طلب اجازه نمودم. بدین جهت اجازه های مختلف از عالمان فرق مسلمین مانند علمای شافعی، علمای مالکی، عالمان حنبلی و عالمان حنفی گرفتم. [2]

این نشان می دهد که اولاً علمای گذشته، اهل تعامل بوده اند؛ چنانکه ایشان می نویسند: تأسی به علمای صالح گذشته و سلف نمودم. دوم اینکه خود آیت ا[] مرعشی نیز با عالمان اهل سنت در تعامل بوده است؛ که در ذیل به اجازه هایی که ایشان از علمای اهل سنت گرفته یا به علمای اهل سنت اجازه داده است، اشاره می شود که طبعاً از مصداق های عینی تعاملات علمی و فرهنگی این عالم شیعی با علمای اهل سنت شمرده می شود.

اجازه نامه های مرحوم مرعشی، مختص پیروان مذهب خاص نبوده، بلکه ایشان از بیشتر عالمان پیروان مذاهب اسلامی، یا به صورت کتبی یا به صورت شفاهی، اجازه نامه دریافت کرده است. در ذیل به اجازه نامه های ایشان از عالمان پیروان مذاهب چهارگانه اهل سنت پرداخته می شود:

الف) اجازه نامه های آیت ا[] العظمی مرعشی نجفی از عالمان حنفی

ایشان زمانی که در عراق و نجف بود، با عالمان اهل سنت و از آن میان علمای حنفی، تعامل علمی و فرهنگی داشت. از همین رو در محضر برخی عالمان حنفی درس خواند و از آنان اجازه نقل حدیث دریافت کرد. در ادامه، به برخی از این اجازه نامه ها پرداخته می شود.

اجازه آیت ا[] العظمی مرعشی از شیخ محمد بخیت

یکی از عالمان اهل سنت که حنفی مذهب بود و مرحوم مرعشی از ایشان اجازه نقل حدیث گرفت، شیخ محمد بخیت است. وی از فقهای حنفی دیار مصر بوده و با سید جمال نیز تعامل علمی و فرهنگی داشته [3] و از شاگردان سید جمال بوده است. [4] وی بعد از سید جمال از مخالفان سرسخت حرکت اصلاح عبده (صاحب ارشاد الامه إلی احکام اهل الذمه و آثار بسیار دیگر) است. [5] مرحوم مرعشی از ایشان اجازه نقل حدیث دارد و می نویسند: «شیخ بخیت، به من اجازه نقل حدیث داد و من از ایشان حدیث نقل کردم. وی علامه متبحر و فقیه بزرگ در مذهب خودش بود». [6]

اجازه مرحوم مرعشی از شیخ محمد سلیم جندی

شیخ محمد سلیم جندی، از شخصیت های مهم اهل سنت است که فقیه، شاعر، مورخ و ادیب بود و تألیفات و آثار متعدد و نفیسی از وی باقی مانده که مورد مراجعه علماست. [7]

آیت ا □ العظمی مرعشی نجفی از شیخ محمد سلیم جندی اجازه نقل حدیث دارد. [8]

ب) اجازه مرحوم مرعشی از عالمان شافعی

اجازه آیت ا □ العظمی مرعشی نجفی از علامه سید ابراهیم موسوی رفاعی راوی

علامه موسوی از عالمان و دانشمندان بغداد، صاحب سجاده و تدریس در جامع (دانشگاه) سید سلطان علی از جوامع بغداد و از عالمان شافعی مذهب بوده است. [9] مرحوم آیت ا □ مرعشی نجفی، اجازه نامه خویش را از این عالم شافعی چنین توصیف کرده است:

از عالمان اهل سنت که من بالاجازه و القرائه و السماع روایت کرده ام، یکی از بزرگان اهل سنت علامه عصرش، سید ابراهیم موسوی است. من در حلقه درس ایشان حاضر میشدم و مدتی در کلاس تفسیر ایشان می رفتم و صحیح بخاری و شمائل الترمزی و... را نزد ایشان خواندم؛ تا این که برایم اجازه نامه داد. [10]

وی در جای دیگر نوشته است: «السید ابراهیم الراوی الرفاعی البغدادی من مشایخنا فی روایة کتب القوم و کتاب الرد علیهم لعلامه الحنفیة فی عصره». [11]

علامه موسوی دارای تألیفاتی است که از آن میان می توان به الرد علی الوهابیة اشاره کرد. این نشان میدهد که بسیاری از عالمان اهل سنت، با وهابیت میانه خوب نداشته و رویه هایی بر وهابیت نگاشته اند و از سوی دیگر، با عالمان شیعه در تعامل علمی بودند.

اجازه مرحوم مرعشی از علامه علوی شافعی

از دیگر عالمان شافعی که آیت ا □ العظمی مرعشی نجفی از وی اجازه نقل حدیث گرفته، علامه فقیه، محدث، متکلم و مورخ سید علوی بن طاهر بن عبدا □ الهداری الحداد العلوی الشافعی الحسینی الحضرمی است. [12] وی دارای فضایل بسیار بوده و کتاب معروف القول الفصل فیما لبنی هاشم و قریش و العرب من الفضل، اثر

ایشان است. [13] مرعشی نجفی، افزون بر این که اجازه نقل حدیث از علامه علوی داشته، کتاب الجوهر المنظم لابن حجر العسقلانی را نیز نزد ایشان خوانده است. [14]

ج) اجازه مرحوم مرعشی از عالمان مالکی مذهب

اجازه از یوسف السعدی مصری

از عالمانی که مرحوم مرعشی از ایشان اجازه نامه دریافت کرده، علامه محدث و فقیه جلیل القدر شیخ یوسف البصیر الدجویی بن احمد بن نصر بن سویلم السعدی مالکی مصری است. وی دارای تألیفات فراوان است. [15] آیت الله العظمی مرعشی نجفی از ایشان اجازه نقل حدیث دریافت کرده و وی را از بزرگان علمای مصر دانسته است. [16]

اجازه از احمد بن عبدالرحمن الساعاتی

از دیگر عالمان و محدثان مالکی که به مرحوم مرعشی نجفی اجازه نقل حدیث داده، احمد بن عبدالرحمن بن محمد البنا الساعاتی است. [17] وی کتاب های علمی زیادی دارد که از آن میان می توان به ترتیب مسند شافعی و ترتیب مسند أحمد بن حنبل اشاره کرد. [18]

د) اجازه مرحوم مرعشی نجفی از عالمان حنبلی

مرحوم مرعشی، چنان که از عالمان حنفی و شافعی اجازه نقل حدیث داشت و در محضر آنان تلمذ کرده بود، از محضر عالمان حنبلی نیز استفاده برده و از آنان نیز اجازه نقل حدیث دریافت کرده است. برای نمونه، شیخ محمد دمشقی از کسانی است که مرحوم مرعشی از ایشان اجازه نقل حدیث دریافت نموده و از ایشان، به عنوان علامه محدث یاد کرده است. [19]

یکی از عالمان اهل سنت که مرحوم مرعشی نجفی از ایشان اجازه نقل حدیث و به طریق اجازه، از وی حدیث نقل کرده، سید جمال الدین ابوالمعالی محمود شکری بن عیدالله بهاء الدین بن سید محمود شهاب الدین حسینی آلوسی بغدادی است. [20] وی از عالمان برجسته اهل سنت، مورخ، ادیب، لغوی و دارای تألیفات

است. [21] جالب اینجاست که وی تحت تأثیر افکار ابن تیمیه و از پیروان اوست و به شدت به اندیشه و اعتقادات وهابی پایبند بوده است. [22] هرچند برخی محققان، وی را از عالمان حنفی مذهب دانسته اند، [23] مرحوم مرعشی در شرح کتاب احقاق الحق، آنجا که استادان و مشایخ خویش را لیست می کند، وی را عالم حنبلی مذهب معرفی می کند. [24]

اجازه طرفینی آیت ا □ مرعشی با عالمان اهل سنت

از دیگر محورهای تعامل علمی و فرهنگی عالمان شیعه و اهل سنت، اجازه طرفینی است، که اصطلاحاً به این نوع اجازه نامه ها «اجازه مدبّجه» اطلاق می شود و از قدیم بین علمای ما رایج بوده است؛ مانند اجازه شیخ الطائفه طوسی به سید مرتضی و استجازه اش از او، همچنین اجازه شهید اول به سید تاج الدین بن معیه و استجازه اش از او و همچنین اجازه شیخ حر عاملی به علامه مجلسی و استجازه اش از او. [25] مرحوم نجفی از عالمانی است که با علمای اهل سنت اجازه طرفینی داشته؛ به این صورت که ایشان از عالم اهل سنت اجازه دریافت کرده و آن عالم سنی مذهب نیز موفق شده است از آیت ا □ مرعشی اجازه نامه دریافت کند که از آن، به اجازه مدبّجه تعبیر شده است. [26]

برای نمونه، به چند نفر از عالمان اهل سنت که با مرحوم مرعشی اجازه طرفینی داشته اند، اشاره می شود.

الف) اجازه مرحوم نجفی و شیخ احمد

از کسانی که مرحوم مرعشی از وی اجازه نقل حدیث دارد و او نیز از مرحوم مرعشی اجازه نقل حدیث دریافت کرده، علامه شیخ احمد بن أمین کفتارو، مفتی عمومی جمهوری عربی سوریه است. مرحوم مرعشی می نویسد: « والاجازة بینی و بینة مدیجة ». [27]

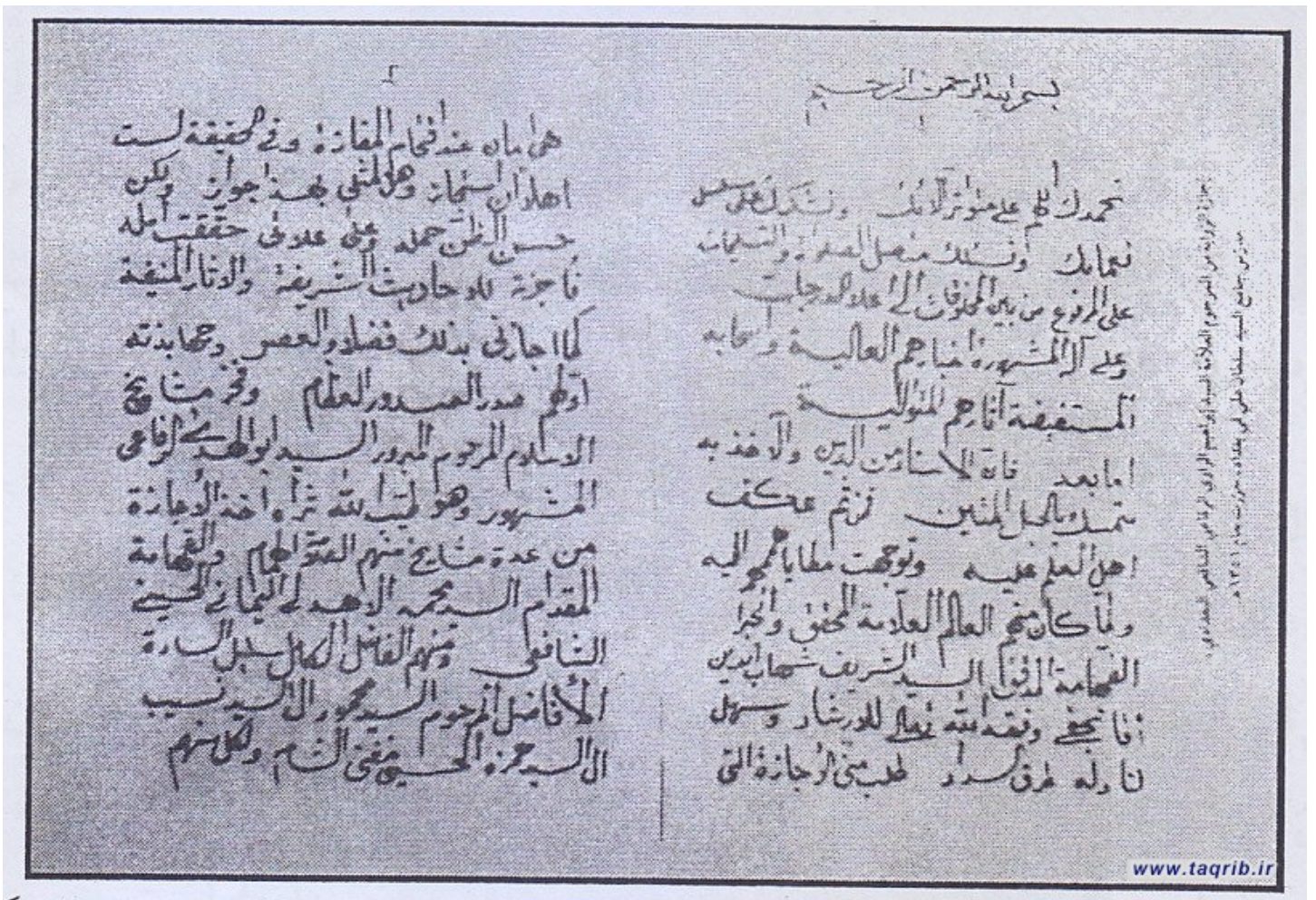
ب) اجازه مرحوم مرعشی و شیخ عبدا □

همچنین علامه شیخ عبدا □ بن شیخ ابراهیم از شهر کولاک جمهوری سنگال (سنغال) که زعیم و پیشوای فرقه تجانیه در سنغال و سایر بلاد افریقا بوده، موفق به دریافت اجازه نقل حدیث از مرحوم مرعشی شده؛ چنان که ایشان نیز از وی اجازه نقل حدیث گرفته است. [28]

شیخ محمد سلیم از شخصیت های برجسته و عالم بنام اهل سنت بوده که آثار مختلفی از خود به جا گذاشته است. مرحوم مرعشی می نویسد:

من از ایشان در مورد روایاتی که وی روایت کرده است، درخواست اجازه نمودم و ایشان به من اجازه داد؛ چنانکه وی نیز از من در مورد روایاتی که از علمای شیعه نقل روایت میکردم، طلب اجازه نمود و من نیز به ایشان اجازه نقل روایت دادم. «فلا اجازه بیننا مدبجة علی اصطلاح المحدثین». [29] در ذیل، یک نمونه از اصل اجازه نامه هایی که عالمان اهل سنت به مرحوم مرعشی داده اند، آورده می شود.

این اجازه نامه را علامه سید ابراهیم راوی رفاعی شافعی بغدادی که مدرس دانشگاه سید سلطان علی در بغداد بوده، سال ۱۳۵۱ هجری برای آیت العظمی مرعشی نجفی فرستاده است. این اجازه نامه طولانی، حدود چهار صفحه است.

[1] ر.ك: الاجازة الكبيرة، مقدمه كتاب

[2] همان، ص ۲۴۹

[3] الأعلام، ج ۶، ص ۵۰

[4] محمد بن الحسن بن العربى بن محمد الحجوى الثعالبى الجعفرى الفاسى، الفكر السامى فى تاريخ الفته الإسلامى، ج ۲، ص ۲۳۴

[5] أبو القاسم گرجى، تاريخ فقه و فقها، ص ۱۱۵

[6] الاجازة الكبيرة ، ص ۲۵۰

[7] الأعلام، ج ۶، ص ۱۴۸

[8] الاجازة الكبيرة ، ص ۲۸۷

[9] حاجى خليفه ، كشف الطنون، ج ۱، مقدمه، ص ۱۶

[10] الاجازة الكبيرة، ص ۲۴۹

[11] سيد المرعشى، شرح احقاق الحق، ج ۲، ص ۳۸۷

[12] الاجازة الكبيرة ، ص ۲۵۱

[13] السيد جعفر مرتضى العاملى، الصحيح من سيرة الإمام على عليه، ج ۲۰، ص ۲۸۷؛ الذريعة ، ج ۱۷،

- [14] شرح احقاق الحق، ج ٢، ص 387
- [15] الأعلام زرکلی، ج ٨، ص ٢١٦؛ الیان سرکيس، معجم المطبوعات العربية، ج ١، ص ٨٦٦
- [16] الاجازة الكبيرة، ص ٢٥٧
- [17] همان، ص ٢٧٤
- [18] أعلام زرکلی، ج ١، ص ١٤٧
- [19] الاجازة الكبيرة، ص ٢٧٥
- [20] همان، ص ٢٧٦
- [21] معجم المؤلفين، ج ١٢، ص ١٦٩
- [22] الاجازة الكبيرة، ص ٢٧٦
- [23] سيد عبد العزيز طباطبائي، أهل البيت في المكتبة العربية، ص ٢٥٠
- [24] شرح احقاق الحق، ج ٣، ص 93
- [25] ر.ک: محمود مرعشي نجفی، نسخه شناسی، ج ٧، ص ٤٩
- [26] ر.ک: همان، ص ٢٤٧ و ٢٥٠
- [27] الاجازة الكبيرة، ص ٢٧٧

[28] همان، ص ۲۷۹

[29] همان، ص ۲۸۸